

А.О. Яфонкін,
старший викладач
Ю.А. Яфонкіна,
магістрант

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуті питання ролі та значення бухгалтерського обліку в системі інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності, якісні характеристики інформації з позиції прийняття рішень, проведений аналіз законодавства з питань облікової та звітної інформації.

Ключові слова: інформація, інвестиційна діяльність, бухгалтерський облік, споживачі інформації, характеристика інформації.

Інвестиційна діяльність не може існувати поза інформаційним простором. Його роль полягає в інформаційному забезпеченні прийняття управлінських рішень щодо інвестицій як на рівні держави, так і на рівні окремого підприємства. Від якості інформаційного забезпечення залежить правильність інвестиційного рішення, ефективність використання ресурсів та інвестиційна активність у країні в цілому [1 с. 56].

Неповне і необ'єктивне розкриття інформації про інвестиційні процеси в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності підприємств є однією з причин, що не дозволяє найбільш повно залучати як зовнішні, так і внутрішні інвестиційні ресурси.

Відносини, пов'язані із залученням інвестицій регулюються: Законами України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР, «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ, Указом Президента України «Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні» від 12 липня 2001 року № 512/2001, статтями 390–392, ст. 393, 394, 396–398 Господарського кодексу України та іншими нормативно-правовими актами.

Для визначення ролі і значення бухгалтерського обліку в системі інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності, необхідно встановити:

Види інформації — місце облікової та звітної інформації в інформаційній системі інвестиційної діяльності.

Користувачі інформації — якісні параметри, орієнтовані на споживача.

Призначення інформації — якісні параметри, орієнтовані на прийняття рішень.

Роль і значення бухгалтерського обліку в системі інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності

Оперативна і достовірна облікова інформація необхідна для визначення інвестиційно-при-

вабливих об'єктів, розрахунку ефективності інвестицій як на стадії здійснення капітальних чи фінансових вкладень, так і в період повернення вкладеного капіталу.

Уже на стадії пошуку інвестиційних можливостей з'являється попит з боку потенційних інвесторів на інформацію про підприємницькі ідеї окремих підприємств, фірм, фінансових закладів, організацій, про перспективні наукові розробки, відомості про незадоволені потреби регіону, галузі, пріоритети державної структурної політики, ресурси регіону, план розвитку промисловості, поточну економічну ситуацію в регіоні тощо.

Відкритість та доступність інформації дає змогу збалансувати попит та пропозицію інвестиційних ресурсів, допомагає інвесторові та реципієнту знайти один одного. Під час розробки інвестиційного проекту інформаційне забезпечення дає змогу проаналізувати всі його складові: технічну можливість реалізації проекту, економічну доцільність, конкурентоспроможність продукції, наявність попиту, підприємницькі ризики тощо. Імовірна науково-технічна та економічна інформація дає змогу побудувати економіко-математичну модель для фінансового аналізу проекту. Таким чином, інформаційне забезпечення інвестиційного процесу — це дані, аналізуючи які інвестор (приватна, юридична особа або держава) приймає рішення щодо інвестування.

Система інформаційного забезпечення розробки інвестиційних проектів включає збір (створення інформаційного масиву), обробка інформації (експертиза); інтерпретацію інформації (використання інформації для прийняття рішень щодо інвестування).

Серед якісних ознак важливо правильно визначити користувачів інформації та їх інформаційні потреби.

Споживачами інформації є як висококваліфіковані керівники, менеджери, експерти, так і ті, що не повною мірою розуміють основні кон-

цепції бухгалтерського обліку, недостатньо орієнтуються в економічній і фінансовій ситуації на підприємстві.

На нашу думку, розглядаючи користувачів з позиції власності та інвестицій, на першому місці серед користувачів інформації повинні бути власники підприємств, тобто інвестори, учасники, акціонери. Саме вони, а не менеджери вирішують найбільш суттєві й важливі питання стратегії діяльності та розвитку підприємства. По-друге, не слід об'єднувати в одну групу таких споживачів інформації як інвестори та звичайні кредитори через різні інтереси до підприємства. Кредиторів цікавить в основному інформація про фінансову стійкість і платоспроможність суб'єкта, тоді як інвесторові потрібна більш широка інформація про структуру активів і пасивів, ділову активність і напрями діяльності, доходи і витрати, розподіл і використання прибутку та ін [2].

Велика увага в Україні надається таким якісним характеристикам інформації з позиції прийняття рішень як:

– принцип передбачливості, який пов'язується з одержанням оперативної облікової інформації про вже здійснені події;

– принцип оперативності облікової інформації, яка втілюється у життя через скорочення термінів збору, обробки і публікації облікової інформації для швидкого відображення і доведення до споживачів інформації про зміни у господарському та фінансовому становищі фірми;

– принцип зворотного зв'язку, який дає можливість коригування попередньої уяви користувачів про діяльність фірми та має враховуватися при прийнятті рішень, який дозволяє інвесторам вносити відповідні корективи в стратегію інвестиційної діяльності;

– принцип релевантності, який дозволяє розмежовувати поняття «інформація» і «облікові дані»;

– принцип надійності, який показує що облікова інформація повинна найбільш точно і об'єктивно відображати господарські процеси;

– принцип доказовості, суть якого зводиться до того, що достовірність будь-якої публічної інформації повинна бути підтверджена первинними документами, обліковими регістрами;

– принцип порівнянності, який має дуже важливе значення для інвестиційної сфери насамперед, порівнянності облікової інформації на міжнародному рівні;

– принцип доречності, під яким розуміється здатність інформації впливати на рішення, що приймаються на її основі.

– принцип консерватизму, який нейтралізує надмірний оптимізм власників, інвесторів, менеджерів, доводить, що необґрунтоване збільшення прибутків і оцінки майна є більш небез-

печним для власників фірм, ніж недооцінка прибутковості, а санкції за помилки в бухгалтерській звітності повинні бути більш серйозними, ніж за неповне розкриття інформації.

– принцип обачності, тобто застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів, який дозволяє за даними обліку і фінансової звітності більш реально оцінювати майно і активи підприємства, визначати ступінь їх ліквідності, не допускати безнадійної заборгованості та інші.

У світі використовуються різні системи обліку та оцінки результатів діяльності, різні способи розкриття і подання інформації. Існуюча в Україні обліково-інформаційна система є незрозумілою для іноземного інвестора. Тому, вони вимагають ведення обліку та складання звітності за методикою і стандартами, що застосовуються у їх країнах. Одночасно українське законодавство вимагає вести облік і складати звітність ще й за вітчизняною методикою. Це не є виправданим, оскільки призводить до дублювання, додаткових витрат на ведення обліку. Співвідношення «витрати-результат» в інформаційній сфері вважається як одна з найбільш важливих характеристик облікової інформації.

Одними з важливих характеристик інформації є її вартісна оцінка та суттєвість. Недооцінка основоположного обмеження «вигода вище від витрат» може призвести до появи надлишкової, непотрібної інформації, яка не впливає на прийняття рішень.

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» не згадується про суттєвість облікової інформації, але в затверджених Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, зокрема в Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку П(С)БО 1, даються застереження щодо необхідності розкриття у фінансовій звітності лише суттєвої інформації, відсутність якої може вплинути на прийняття рішень користувачами інформації [3].

Для прийняття рішень в інвестиційній сфері може використовуватися практично весь обсяг обліково-аналітичної інформації, що стосується як операційної виробничо-комерційної діяльності, фінансових операцій, так і інвестиційної сфери для встановлення структури і обсягів реальних капітальних вкладень і фінансових інвестицій, джерел їх фінансування, інших доходів і витрат від операцій з необоротними активами.

Користувачі інформації з прямим фінансовим інтересом (постачальники, кредитори, банки) і користувачі з непрямим фінансовим інтересом (податкові та інші державні органи) [4, с. 16] з позиції бухгалтерського обліку, балансу

є кредиторамі по відношенню до господарюючого суб'єкта.

Для прийняття рішень в процесі управління інвестиційною діяльністю підприємств використовуються дві великі групи даних: регулятивно-правова, нормативно-довідкова, бізнес-планова та проектно-кошторисна інформація; облікова, звітна та статистична інформація, не облікові дані.

Проектно-кошторисна документація — специфічний вид інформації, характерний тільки для сфери реального інвестування, зокрема капітального будівництва, визначає реальні розміри матеріальних і грошових ресурсів, необхідних для здійснення конкретних заходів. Вона комплексно характеризує конкретні об'єкти інвестування та розробляється на окремі будови, об'єкти і характеризує їх всебічно, охоплює не тільки економічні, але й технічні показники.

Деякі спільні риси з бізнес-плановою інформацією має проектно-кошторисна документація, яка служить головним джерелом інформації при складанні бізнес-планів конкретних інвестиційних проектів. Бізнес-план інвестиційного проекту містить більш узагальнену і різнобічну інформацію, яка є підставою для окремих розрахунків, що входять до бізнес-плану, зокрема, капітальних затрат, проектної потужності, забезпечення матеріальними і трудовими ресурсами, розрахунків проектної ефективності окремих об'єктів тощо. Таким чином, бізнес-план може формувати інформацію про перспективи та прогнози діяльності підприємства в цілому, в інвестиційний портфель якого входить декілька проектів реального чи фінансового інвестування. Крім цього планова інформація містить дані за певний період, тоді як проектно-кошторисна інформація, як правило, не обмежена в часі і може використовуватися протягом значних періодів з внесенням відповідних коректив на рівень ринкових цін. Отже, відмінностей між цими блоками базової інформації більше, ніж спільних ознак [2].

Нормативно-довідкова інформація характеризує нормативи запасів, устаткування чи оборотних засобів, норми витрачання окремих ресурсів, допустимі чи оптимальні норми фінансової стійкості, ліквідності та інші.

Важливе місце серед інформаційних джерел, що забезпечують дані про фактичний стан об'єктів інвестування належить обліковій і звітній інформації.

Деякі економісти розмежовують звітну і облікову інформацію у самостійні види, а деякі джерела об'єднують в один вид звітну і статистичну інформацію. Але між ними існують кардинальні відмінності, причини яких слід шукати в завданнях і концептуальних основах бухгалтерського і статистичного обліку.

Головна відмінність полягає у різних підходах до визначення об'єктів обліку. Якщо бухгалтерський облік обмежений рамками окремої господарської одиниці, то статистика будує свою інформаційну систему, враховуючи весь народногосподарський комплекс.

Друга відмінність полягає в тому, що в фінансових звітах подається облікова інформація, визначена у вартісних показниках. Статистична звітність базується як на вартісних, так і натуральних вимірниках і містить цілий ряд відносних величин (індексів, коефіцієнтів, відсотків). Якраз у системі статистики розроблена методика побудови показників з розрахунку середніх і відносних величин та інші. Використання цих показників є методологічною особливістю, що характерна для статистичного і не використовується в бухгалтерському обліку. Інші особливості фінансової звітності впливають з функцій і завдань бухгалтерського обліку.

Значна увага структурі і порядку складання фінансової звітності, вимогам, що до неї ставляться, надана у Законі України «Про бухгалтерський облік та звітність в Україні», новоприйнятих стандартах обліку. Вона зазнала суттєвих змін як за структурою, так і за змістом.

Зокрема, внесені значні зміни в баланс підприємства, Звіт про фінансові результати. Замість Звіту про фінансово-майновий стан введено Звіт про власний капітал і Звіт про рух грошових коштів. Більш деталізовану інформацію дають Примітки до річної фінансової звітності.

У новому балансі проведено більш чітке розмежування активів і пасивів на оборотні і необоротні, а також за періодами виникнення. Водночас, нова форма балансу стала менш інформативною, що, на нашу думку, порушує принцип релевантності бухгалтерського обліку. Це стосується насамперед розкриття інформації для основних споживачів — дійсних і потенційних інвесторів.

Але, на нашу думку, необгрунтованим є об'єднання в одну групу таких різних за ступенем ліквідності активів як запаси, незавершені контракти, поточна дебіторська заборгованість, грошові кошти тощо, більшої наочності вимагає відображення в балансі статутного капіталу і прибутку, зарезервовані в пасиві балансу суми на оплату відпусток, гарантійних зобов'язань, кошти цільового фінансування суперечать теорії власності і обліку.

Таким чином, ми вважаємо, що рекомендоване за рахунок витрат чи прибутку резервування коштів під забезпечення діяльності підприємства, наступних виплат персоналу та інших в балансі доцільно відображати серед власного капіталу.

Операційна, фінансова та інвестиційна діяльність чітко розмежовуються стандартами П(С)БО. Але, введення в систему фінансових звітів таких додаткових категорій як основна діяльність, звичайна діяльність, надзвичайні події робить звітність дещо складною для заповнення, призводить до невідповідності окремих показників і форм звітності. Це зменшує значення та інформаційне висвітлення результатів інвестиційної діяльності, призводить до неправильного трактування окремих складових фінансового результату. Також невизначеними з позиції власності залишаються джерела, об'єднані у запропонованій схемі балансу у п'ятому розділі пасиву «Доходи майбутніх періодів» і третьому розділі активу «Витрати майбутніх періодів».

У будь-якому разі сума власного капіталу, а також інвестованих власниками коштів повинна визначатися за класичною схемою — активи мінус зобов'язання. Неврахування при цьому відкладених доходів і витрат майбутніх періодів призведе до порушення балансової формули. Отже, залишається єдине — вважати ці доходи і витрати складовою власності підприємства. Тому, немає потреби виносити ці складові в окремі розділи балансу, достатньо їх показати окремими статтями у складі оборотних активів — відкладені витрати і власного капіталу — відкладені доходи. Розмежування доходів і витрат за періодами більше стосується звітності про фінансові результати, ніж балансу.

Таким чином, інвестиції і пов'язана з ними діяльність є важливою рушійною силою будь-якого бізнесу. Інвестування виступає головною ланкою на шляху зміни вартості з метою нагромадження капіталу шляхом таких перетворень: ресурси → вкладення → результат, тобто — це вкладення грошових, матеріальних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання прибутку або досягнення інших вигод та включає грошову форму інвестування, як таку, що найбільше застосовується на практиці; визначає мотивацію, рушійну силу, мету інвестування; розширює сферу інтересів, що спонукають інвесторів до здійснення вкладень, серед яких може бути не лише одержання прибутку чи соціального ефекту, але й досягнення інших вигод.

Інвестування, виходячи з його функцій і завдань, можна представити як процес, вид діяльності, аналогічний операційній чи фінансовій діяльності. Відхід від затратного методу трактування інвестицій пов'язаний з наявністю у інвестування усіх необхідних атрибутів динамічного процесу: руху майна (здійснення і вилучення реальних інвестицій; придбання і продаж фінансових інструментів); руху коштів в результаті при-

дбання чи реалізації активів інвестиційної сфери; наявності доходів, витрат, фінансових результатів (прибутків, збитків) від даного виду діяльності.

При здійсненні оцінки об'єктів інвестування необхідно враховувати ті позитивні чинники, які характерні для кожного з вищезазначених підходів, а також поєднувати найбільш точну оцінку за обліковими даними, справедливу вартість ринку, динамічні показники норми доходності і строку окупності інвестицій при встановленні очікуваних доходів.

Головною ознакою, характерною для вітчизняного обліку, можна виділити: оцінка майна та інвестицій з використанням затратного методу і відсутність альтернативи, орієнтація обліку на податкове законодавство, орієнтація обліку на податкове законодавство, відображення в системі обліку як фінансових, так і реальних інвестицій.

Висновки: Підводячи підсумок, можна сказати, що основним джерелом про здійснювані господарські процеси, їх характер і обсяг, про наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, їх використання, про фінансові результати діяльності є дані поточного бухгалтерського обліку, які систематизуються у звітність, яка має велике значення, оскільки використовується не тільки для економічного аналізу діяльності окремого підприємства з метою одержання інформації, необхідної для управління, а й для узагальнення результатів у масштабі галузей і народного господарства в цілому.

Підкреслюючи значення бухгалтерського обліку можна визначити його як організований цілеспрямований процес одержання і передавання інформації про факти господарської діяльності з метою надання інформації користувачам для прийняття вивірених управлінських рішень. Отже, бухгалтерський облік має як науковий (теоретичний), так і практичний (прикладний) бік в системі інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності.

Література

1. *Товкес Е.Н.* Система інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності // Наукові записки. Том 19. Економічні науки. — К.: Видавничий дім «КМ Академія», — 2001. — С. 56–60.
2. *Крупка Я.Д.* Облік і аналіз інвестиційної діяльності підприємств: методологія та організація: Дис... д-ра екон. наук: 08.06.04 / Тернопільська академія народного господарства. — Т., 2001. — 419 с.
3. *Палий В.Ф., Соколов Я.В.* АСУ и проблемы теории бухгалтерского учета. — М.: Финансы и статистика, 1981. — 224 с.

4. Нидлз Б. и др. Принципы бухгалтерского учета / Б.Нидлз, Х.Андерсон, Д.Колдуелл. Пер. с

англ. / Под ред. Я.В. Соколова. — 2-е изд. — М.: Финансы и статистика, 1993. — 496 с.

А.О. Яфонкин, Ю.А. Яфонкина

Роль и значение бухгалтерского учёта в системе информационного обеспечения инвестиционной деятельности.

В статье рассмотрены вопросы роли и значения бухгалтерского учёта в системе информационного обеспечения инвестиционной деятельности, качественные характеристики информации с позиции принятия решения, проведен анализ законодательства, касающейся учётной и отчётной информации.

A.O. Javonkin, Y.A. Javonkina

A role and value of record-keeping in the system of the informative providing of investment activity.

In the article are considered questions of role and value of record-keeping in the system of the informative providing of investment activity, high-quality descriptions of information of position of decision-making, the analysis of legislation is conducted, touching accounting and current information.